

Inhoud

Inleiding 9

- 1 **Zelfsturend leren** 13
  - 1.1 Zelfsturing 13
  - 1.2 Leren 16
  - 1.3 Leeractiviteiten 19
  - 1.4 Sturingsactiviteiten 22
  - 1.5 Aspecten van zelfsturing 25
  - 1.6 Leerproces vastleggen 30

- 2 **Oriëntatie op jezelf** 33
  - 2.1 Persoonlijkheid en kwaliteiten 34
    - 2.1.1 Kwaliteiten en talenten 37
  - 2.2 Motivatie 39
  - 2.3 Leerstijl 42
    - 2.3.1 Leerstijlen van Kolb 43
    - 2.3.2 Leerstijlen van Vermunt 47
    - 2.3.3 Leervoorkeuren van Ruijters 49

- 3 **Oriëntatie op de inhoud** 53
  - 3.1 Hbo-niveau 53
  - 3.2 De opbouw 56
  - 3.3 De theorie 57
  - 3.4 De praktijk 59
  - 3.5 Voorkennis en ervaringen 62

- 4 **Oriëntatie op de leeromgeving** 67
  - 4.1 Je eigen leerplek 68
  - 4.2 De opleiding 69
  - 4.3 Docenten, studieloopbaanbegeleider en anderen 72
  - 4.4 Medestudenten 74
  - 4.5 De stageplaats 79

- 5 **Planning** 83
  - 5.1 Leerdoelen en persoonlijke doelen 84
  - 5.2 Het ontwerpen van het leerproces 87
  - 5.3 Planning in de tijd 89

- 5.4 Persoonlijk ontwikkelingsplan (POP) 92
- 5.5 Plannen en motivatie 94

- 6 Uitvoering 99**
  - 6.1 Inzet van jezelf en van de leeromgeving 100
  - 6.2 Leerproces bewaken 103
  - 6.3 Uitvoeren van leeractiviteiten 106
  - 6.4 Toetsen, diagnosticeren, bijstellen 112

- 7 Evaluatie 115**
  - 7.1 Behalen van leerdoelen 116
  - 7.2 Formatieve en summatieve evaluatie 119
  - 7.3 Beoordelen van het leerproces 122
  - 7.4 Beoordelingsinstrumenten 125
  - 7.5 Beoordelen van zelfsturing 127

- 8 Reflectie 129**
  - 8.1 Leren van ervaringen 130
  - 8.2 Terugblikken op het leerproces 133
    - 8.2.1 Reflectiespiraal 133
    - 8.2.2 STARR-model 134
  - 8.3 Benoemen van essentiële aspecten 136
  - 8.4 Alternatieven benoemen en kiezen 139
  - 8.5 Reflecties vastleggen 141

- 9 Zelfsturend aan de slag 145**
  - 9.1 Zelfsturend leren voor een toets 145
  - 9.2 Zelfsturend op stage 147
  - 9.3 Zelfsturend een lessenserie opzetten 149
  - 9.4 Zelfsturend studeren 150

- 10 Zelfsturing in de basisschool 153**
  - 10.1 Kunnen leerlingen in de basisschool zelfsturend leren? 153
  - 10.2 De sturingsactiviteiten 157
  - 10.3 Sturen van cognitieve en affectieve leeractiviteiten 158
  - 10.4 Bevorderen van zelfsturing 162
  - 10.5 Taak van de leerkracht 165

- Literatuur 169**
- Register 173**
- Over de auteur 178**

Inleiding

Je studeert aan de pabo. Met die hbo-studie wil je het onderwijs in. Dit boek gaat je helpen bij je studie. Het helpt je vooral om de studie *zelf* op te pakken en uit te voeren. Dat wordt ook van je verwacht. Niet afwachten wat je moet gaan doen, maar zelf het initiatief nemen en dat blijven doen, de hele opleiding door.

Je diploma is straks niet het eindpunt. Na je pabostudie ben je *startbekwaam leerkracht basisonderwijs*. Bekwaam om te beginnen met een baan in het onderwijs. Als professional ga je je vervolgens verder ontwikkelen, je leven lang. Daarvoor neem je, natuurlijk in overleg, zelf het initiatief en je gaat zelfstandig aan de slag. Voor dat *leven lang leren* word je steeds meer zelf verantwoordelijk en dat begint nu al. Het leren sturen en regelen van je eigen leerproces is nodig voor je toekomstige carrière. Om die reden is er tegenwoordig in het onderwijs veel aandacht voor *zelfsturing* en *zelfsturend leren* en wordt het volop gestimuleerd. Op de basisschool begint dat al bij de kleuters. Daarbij gaat het steeds om de vraag: hoe stuur je je eigen leren? Eigenlijk is de vraag: hoe leer je *leren*?

De kans is groot dat je op dit moment op je pabo – op een bepaalde manier – competentiegericht wordt opgeleid. Daarbij wordt niet meer alleen kennis overgedragen. Dit type onderwijs is breder: het gaat om het verwerven en leren toepassen van *kennis* en *vaardigheden* in verschillende omstandigheden, vanuit een onderzoekende, reflectieve *houding*. Daarbij is de rol van de persoon die leert, van jou dus, veel groter dan in het zogenaamde traditionele onderwijs waarin de docent de leerstof doorgeeft. Je kunt bij competentiegericht leren niet alleen maar afwachten wat er komt, je moet zelf actief zijn. Je ontdekt wat je al weet en kunt, wat je te leren hebt en hoe je dat gaat aanpakken. Er wordt van je verwacht dat je steeds meer zelfsturend bezig bent in je studie.

Dit boek is geschreven voor eerstejaarsstudenten van de pabo, maar ook pabostudenten in andere jaren kunnen er hun voordeel mee doen. In het eerste jaar, je propedeusejaar, ontdek je of een hbo-studie bij je past en of de pabo de opleiding is waar je je talenten kunt ontwikkelen. Je komt erachter of je je *drive* kunt volgen en of je toekomstbeeld overeenkomt met wat je aan het leren bent. In de verdere invulling van je studiejaren ga je steeds meer zelf kiezen. Dat doe je bijvoorbeeld in vakkenspecialisaties, in de keuze voor onder- of bovenbouw en in de keuze voor een afstudeeronderwerp. Ook daarin leer je steeds beter wie je bent en wat je (on)mogelijkheden zijn. Je ontdekt dat er altijd meer valt te leren en dat je dat na je opleiding ook voortdurend zult blijven doen.

Opbouw van het boek

Zelfsturend leren gaat over drie aspecten. Het heeft te maken met:

- 1 jezelf;
- 2 het *sturen* van je leerproces;
- 3 het *leren* zelf.

Deze drie aspecten komen in dit boek uitvoerig aan bod. In hoofdstuk 1 wordt stilgestaan bij de theorie rond zelfsturend leren. In dat hoofdstuk wordt duidelijk dat zelfsturend leren bestaat uit een aantal activiteiten die je kunt uitvoeren. In de hoofdstukken 2 tot en met 8 worden die sturingsactiviteiten uitgewerkt. In hoofdstuk 9 komt het geheel weer bij elkaar in een aantal voorbeelden en uitwerkingen rond de vraag: en hoe werkt dat zelfsturend leren nu in de praktijk?

Het laatste hoofdstuk werpt een blik op je toekomstige werkveld: de basisschool. Hoe gaan ze daar om met zelfsturend leren?

In het boek wordt een enkele keer doorverwezen naar andere literatuur. Dat gebeurt alleen op de momenten dat er heel specifiek een bepaald boek wordt genoemd. Toch liggen er veel meer bronnen aan dit boek ten grondslag. In een literatuurlijst achter in het boek worden diverse titels genoemd. Die kun je goed gebruiken om bepaalde stappen nog eens wat uitgebreider te bekijken en te bestuderen. De literatuur wordt van harte bij je aanbevolen.

De motor voor zelfsturend leren is *reflectie*. Dat wordt opgemerkt in hoofdstuk 8. In dat hoofdstuk wordt uitgelegd wat reflectie is en hoe het werkt. Vanaf het eerste hoofdstuk is reflectie al aanwezig in de opdrachten die worden gegeven. Het uitwerken van de opdrachten doe je voor jezelf of samen met medestudenten. Dan komt reflectie meteen op gang. Wil je je daar toch eerst theoretisch in verdiepen, kies er dan voor om hoofdstuk 8 voorafgaand aan de andere hoofdstukken door te nemen. Of je dat doet hangt weer af van je leerstijl; daarover gaat het in hoofdstuk 2. Bepaal voor jezelf wat je nodig hebt en ga dat lezen en ermee aan de slag. De inhoudsopgave en het register kunnen je daarbij helpen. Kortom: *ga zelfsturend met dit boek om!*

Je kunt het boek individueel gebruiken, maar het is ook nadrukkelijk geschreven voor het gebruik in leergroepen. Daar komt het onderwerp meer tot leven, omdat je ervaringen kunt uitwisselen en elkaar kunt motiveren. Dat komt de zelfsturing uiteindelijk weer ten goede.

Op de website bij het boek (www.zelfsturendlerenenstuderen.nl) wordt verwezen naar websites waar je tests kunt vinden. Op de site vind je verder nog meer tips, verschillende werkvormen en beoordelingslijsten. Voor docenten is er achtergrondmateriaal en een korte handleiding te vinden.

Nog een laatste opmerking: wanneer in het boek (om de leesbaarheid te behouden) bij personen de mannelijke vorm wordt gebruikt, wordt nadrukkelijk ook de vrouwelijke vorm bedoeld.

Doel van het boek

De bedoeling van dit boek is:

- dat je inhoud kunt geven aan het begrip *zelfsturend leren*;
- dat je *zelfsturend leren* als vaardigheid onder de knie krijgt en steeds verder gaat uitbouwen;
- zodat je na de opleiding zelfsturend een leven lang kunt en wilt blijven leren.